

LET'S ORGANIZE

FIE atria

DE LESSEN VAN DE

ZWARTE
MIGRANTEN
VLUCHTELINGEN
VROUWENBEWEGING

De vrouwen die zich in de Zwarte, Migranten en Vluchtelingen Vrouwenbeweging (ZMV-Vrouwenbeweging) organiseren, vormen een diverse groep. ZMV-Vrouwen verenigen zich veelal rondom kwesties die uniek zijn binnen hun eigen etnische groep. Maar de organisaties werken ook samen om de positie van ZMV-Vrouwen in de Nederlandse maatschappij te verbeteren. In deze les kijken we daarnaast naar verschillen tussen generaties ZMV-Vrouwen.

TIJDLIJN

1975

Oprichting Turkse Vrouwen Vereniging Hollanda Türkiye Kadınlar Birliği (HTKB).

Turkse vrouwen richten de Turkse Vrouwen Vereniging Hollanda Türkiye Kadınlar Birliği op. Ze bespreken hun gemeenschappelijke problemen en gaan op zoek naar oplossingen. De HTKB organiseert o.a. taalcursussen, nailessen en spreekuren.

Foto: Anne Vaillant (Collectie IAV-Atria).

Bijeenkomst van vereniging HTKB in buurthuis Oosterhoek op 8 maart 1982.

1979

Molukse vrouwen richten de landelijke vrouwenorganisatie Kelompok op. Enkele Molukse vrouwen verzamelen zich al vanaf 1952 in de christelijke Federatie Kaum Ibu Protestan Maluku di Belanda.

Fotograaf onbekend (Collectie IAV-Atria). Landelijke Zwarte Vrouwendag, 1986.

Oprichting activiteitengroep voor Molukse vrouwen Kelompok Aktivitas Umum Untuk Wanita Wanita Maluku.

1980

Foto: Bertien van Manen (Collectie IAV-Atria). Presentatie eerste uitgave Ashanti, sept. 1980.

Presentatie eerste nummer Ashanti, het blad voor en door Surinaamse vrouwen.

1982

Oprichting Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland (MNVN).

Affiche: Ontwerper onbekend (Collectie IAV-Atria). Affiche van de Marokkaanse Vrouwenvereniging, 1982.

De MVVN focust zich op de rechtspositie en zichtbaarheid van Marokkaanse migrantenvrouwen. De MVVN wordt opgericht door Marokkaanse vrouwen die het oneens waren met het feit dat het Steunkomitee Marokkaanse Vrouwen (1977) door autochtone Nederlanders werd geleid.

Ashanti is een marxistisch blad voor en door Surinaamse vrouwen. Er worden veel thema's besproken, van abortus tot onderwijsprojecten of lesbische relaties tussen zwarte vrouwen. De laatste uitgave verscheen in 1987.

1983

Statement van Julia da Lima op de Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen.

Uit publicatie: "Vrouwen van Nijmegen. Twintig Jaar in Beweging", De Feeks, 2000.

Voordracht Julia da Lima tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies, 17 dec. 1983.

Julia da Lima leest de 'Verklaring van de Zwarte Vrouwengroep' voor tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen. 'Zwart' is een politiek begrip dat alle vrouwen van kleur aanduidt. Na deze verklaring gaan Zwarte vrouwen zich steeds meer verenigen.

1984

Oprichting Zwarte lesbische groep Sister Outsider.

Foto: Robertine Romeny (Collectie IAV-Atria)

Sister Outsider is een organisatie voor Zwarte vrouwen die van vrouwen houden. Sister Outsider is vernoemd naar een essaybundel van Audre Lorde. Haar rol als inspiratiebron voor de ZMV-Vrouwenbeweging was groot.

1986

Oprichting Stichting Flamboyant, een ontmoetings- en documentatiecentrum voor Zwarte vrouwen.

Affiche van Stichting Flamboyant, 1986.

Ontwerper onbekend (Collectie IAV-Atria).

Flamboyant is de eerste grote, landelijke organisatie waar Zwarte vrouwen kennis en ervaringen delen.

Nadat de subsidie wordt stopgezet, besluit een groep vrouwen van Stichting Flamboyant hun activiteiten voort te zetten onder de naam ZAMI (1991).

1994

Oprichting Tiye International, de koepelorganisatie van landelijke organisaties van ZMV-Vrouwen.

Foto: Mieke Schlaman (Collectie IAV-Atria). Plaatselijke netwerkcoördinatoren van Tiye International, 2005.

Tiye International is een overkoepelende organisatie van 21 Nederlandse ZMV-Vrouwenorganisaties. Tiye strijdt nog steeds op wereldwijd niveau om gelijke kansen voor ZMV-Vrouwen en gelijke rechten voor mannen en vrouwen te realiseren.

De vierde VN-Wereldvrouwenconferentie in Beijing is een van de grootste bijeenkomsten ter bevordering van vrouwenrechten ooit gehouden.

Hierbij zijn ook afgevaardigden uit Nederland aanwezig die namens organisaties uit de ZMV-Vrouwenbeweging hun stem laten horen.

De vierde VN-Wereldvrouwenconferentie vindt plaats in Beijing.

1995

Foto: Mieke Schlaman (Collectie IAV-Atria). Deelnemers tijdens de VN-Wereldvrouwenconferentie in Beijing, 1995.

E-Quality is het eerste kennis- en expertisecentrum voor gender én etniciteit. Maatschappelijke kwesties worden niet alleen vanuit de witte norm maar ook vanuit een ZMV-perspectief belicht. E-Quality is in 2012 opgegaan in het huidige kennisinstituut Atria.

Foto: Amazone Nativel (Collectie IAV-Atria). Medewerkers E-Quality.

Oprichting E-Quality, expertisecentrum voor gender en etniciteit.

1998

De conferentie 'Dansen op de Denkvloer' is een belangrijk moment van uitwisseling en kennisvorming voor ZMV-Vrouwen uit verschillende domeinen. Lokale initiatieven, kunstenaars en wetenschappers komen samen. De bijeenkomst wordt georganiseerd door het Netwerk voor Inter-Etnische Vrouwenstudies (NIEUWS).

Oprichting Zwaluw,

1995 transculturele vereniging van vrouwelijke vluchtelingenorganisaties.

Ontwerp: Shohaila Najand (Collectie IAV-Atria).

Affiche voor de officiële opening van Zwaluw op 20 januari 1996.

Zwaluw zet zich in voor emancipatie en integratie van vluchtelingenvrouwen in Nederland en wil bestaande stereotypen doorbreken. Activiteiten bestaan onder andere uit literaire cafés, politieke, sociale en culturele debatten en interculturele dans- en kooklessen.

1996

Conferentie 'Dansen op de denkvloer: bewegende visies op vrouwen in de interetnische samenleving'.

Collectie IAV-Atria. Voorkant programma 'Dansen op de Denkvloer', 26 en 27 april 1996.

VRAAG 1

BRON 1.1

Affiche: Ontwerper onbekend (Collectie IAV-Atria).
Affiche Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland, 1982.

Veel Marokkanen komen in de jaren zestig en zeventig als gastarbeider naar Nederland. Het zijn vooral mannen, die meestal zwaar, praktisch geschoold en slecht betaald werk doen. Om hun gezinnen niet te lang te hoeven missen, worden hun vrouwen en kinderen naar Nederland gehaald.

Een groep Marokkaanse vrouwen richt in de jaren tachtig de Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland (MNVN) op. Zij komen op voor de positie van Marokkaanse vrouwen in de Nederlandse samenleving.

Bekijk de kennisclip op atria.nl/zmvv en bron 1:

A Wat roept het affiche bij je op? Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

B Wat symboliseert volgens jou de fakkel op het affiche?

.....

.....

.....

In de jaren zestig en zeventig komt de eerste generatie Marokkanen naar Nederland.

C Leg in je eigen woorden uit wat wordt bedoeld met 'eerste generatie'.

.....

.....

.....

.....

VRAAG 2

DE WAARHEID PLUS pagina 18

'Het paradijs van de vrouw ligt onder de voetzolen van de man'

Van een vroedaggenote

„Het paradijs van de vrouw ligt onder de voetzolen van de man”. Dat is een Arabisch spreekwoord en voor veel vrouwen uit de landen in het huidige wereldwijde half. Spreekwoorden die worden — ook die van een land — schijnbaar gemaakt te zijn om vrouwen te onderschrijven. Zo's niet in een land is bijvoorbeeld de Yemense-linguïst. Voor Marwa, die woonachtig is van de Turkse Vrouwenbeweging in een land de DITSA, en Khadija van de Marokkaanse Vrouwenbeweging, treden een artikel te zijn in het vorig jaar gezamenlijk verscheen Kollstantij Avchijevskij over Migrantenverkeer.

De vrouwenbeweging is in het land niet algemeen want vrouwen die een inkom van 100 naar Nederland komen. Ten in drie jaar is er een wet die voor vrouwen die een inkom van 100 naar Nederland komen, kan de vrouw een zelfstandig verblijfsvergunning aanvragen. Maar ook dat kan door de vrouw niet worden als de vrouw bijvoorbeeld niet kan een eigen inkom verdienen, als de vrouw niet kan een baan, zegt Marwa. Khadija zal betrekking dat dat en anderen

afhankelijk zijn van een man. De taal komt ook bij dat het verblijfsrecht gekoppeld is aan het hebben van werk, passende woonruimte, een eigen inkom, vaak twee of drie. Dat wordt in aanbesteding en dat moet worden.

Mette woorden

In de huidige omgeving al weinig voorkomend voor Nederlandse vrouwen, die zij simpel als een buitenlandse vrouw (vrouw) ook geen inkom. De migrantenorganisaties hebben al geprobeerd tegen de voorstelling van de huidige wetten. De 11 november 2018 zijn de immigratie 20.000 mensen in Utrecht onder het motto „Stem positieve, maar gelijke rechts-”.

En de gelijke rechten hebben ook voor mannen.

Marwa is een vrouw die onder de huidige wetten in de immigratie van de vrouw met zijn afkomstige. Dit van de man. Khadija van de Marokkaanse vrouwenbeweging kwam ook. „Als de man bijvoorbeeld terug naar Turkije of Marokko moet komen. Of in het land. En vrouw moet met de man verblijven verblijft, dan kan. Vrouwen die juist hier willen blijven, maar in bijvoorbeeld een situatie hier op school willen leren, maar de vrouw kan niet in andere en dat is niet mogelijk aan.”

Als je hebt van de andere, van het land heeft met de man en niet anderszins. Maar volgens

het land heeft bijvoorbeeld dat je je als man niet behoeft te weten, dat je het land niet wilt, dat worden en je niet wilt. In het land, in zijn met Marwa. De niet behoeft weten. Maar voor vrouwen is het nog meer. Die hebben met alleen de wet tegen die maat in veel landen — met nog een man.”

Brochure

De Comité Vrouwenbeweging Turkije, recht van Migrantenverkeer gaat naar het probleem van brochures uitgeven. Marwa vertelt dat op alle 2 taal-varianten het probleem van de verblijfsvergunning van buitenlandse vrouwen is opgepakt. „Op alle

brochures met het een, het is niet, want het is nodig, dat de Nederlandse vrouwen een standaard veranderingen. We moeten allemaal weten de politieke partijen accepteren wat betreft de vrouwen met een verblijfsvergunning.”

Marwa en Khadija hebben een boek dat de artikelen over vrouwen in Nederland. En je wilt ook een in Nederland onder de wetten die maar ook in Turkije. Daar zijn er alleen vrouwenbewegingen onder de wetten Marwa. Khadija. Een vrouw die het probleem van de verblijfsvergunning van buitenlandse vrouwen met het een, het is niet, want het is nodig, dat de Nederlandse vrouwen een standaard veranderingen. We moeten allemaal weten de politieke partijen accepteren wat betreft de vrouwen met een verblijfsvergunning.”

Marwa en Khadija hebben een boek dat de artikelen over vrouwen in Nederland. En je wilt ook een in Nederland onder de wetten Marwa. Khadija. Een vrouw die het probleem van de verblijfsvergunning van buitenlandse vrouwen met het een, het is niet, want het is nodig, dat de Nederlandse vrouwen een standaard veranderingen. We moeten allemaal weten de politieke partijen accepteren wat betreft de vrouwen met een verblijfsvergunning.”

Marwa en Khadija hebben een boek dat de artikelen over vrouwen in Nederland. En je wilt ook een in Nederland onder de wetten Marwa. Khadija. Een vrouw die het probleem van de verblijfsvergunning van buitenlandse vrouwen met het een, het is niet, want het is nodig, dat de Nederlandse vrouwen een standaard veranderingen. We moeten allemaal weten de politieke partijen accepteren wat betreft de vrouwen met een verblijfsvergunning.”

BRON 2

'Het paradijs van de vrouw ligt onder de voetzolen van de man', in: De Waarheid, 5 maart 1988.

In de jaren zestig en zeventig komt er ook een grote groep Turkse arbeidersmigranten naar Nederland. De migranten vallen onder de vreemdelingenwet. Voor migrantenvrouwen gelden vaak andere regels dan voor mannen.

Bekijk bron 2:

Een Arabisch spreekwoord is: *“Het paradijs van de vrouw ligt onder de voetzolen van de man.”*

A Wat denk je dat hiermee wordt bedoeld? Leg uit.

“Pas na drie jaar huwelijk waarvan één jaar samen moet zijn doorgebracht, kan de vrouw een zelfstandige verblijfsvergunning aanvragen. “Maar ook dan kan deze geweigerd worden als die vrouw bijvoorbeeld niet over een eigen inkomen beschikt, als ze dus zelf geen baan heeft”, zegt Maviye. Khadija: “Dat betekent dat we dus volkomen afhankelijk zijn van onze man. En daar komt ook bij dat het verblijfsrecht gekoppeld is aan het hebben van werk, passende woonruimte, een eigen inkomen, zoals Maviye als zei. Dat noem ik onderdrukking en dat moet veranderen.”

De Marokkaanse Vrouwenvereniging en de Turkse Vrouwenvereniging richten in de jaren tachtig gezamenlijk Het Comité voor Zelfstandig Verblijfsrecht voor Migrantenvrouwen op. Dit comité uit kritiek op de vreemdelingenwet.

Lees de tekst bij bron 2:

- B Op welke manier zijn migrantenvrouwen afhankelijk van hun man? Leg uit.

.....

.....

.....

- C Wat vind jij van deze regeling? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

.....

Een van de oprichters van het comité is Khadija Arib. Zij komt in de jaren zeventig op haar vijftiende vanuit Marokko naar Nederland.

- D Ken je Khadija Arib en weet je welk beroep ze had en nu heeft? Zoek op als je het niet weet.

.....

.....

.....

- E Op welke manier sluit dit aan bij haar rol in de oprichting van de Marokkaanse Vrouwenvereniging in de jaren tachtig? Leg uit.

.....

.....

.....

VRAAG 3

BRON 2

Fotograaf onbekend (Collectie IAV-Atria).
Landelijke Zwarte Vrouwendag, 1986.

Ook binnen de Molukse gemeenschap beginnen vrouwen zich in de jaren zeventig en tachtig te verenigen. Onder hen bevinden zich zowel eerste als tweede generatie Molukse vrouwen.

In Oost-Souburg wordt in de jaren tachtig de Molukse vrouwengroep Ina Ina Mae Uku opgericht. Een krantenartikel in de Provinciale Zeeuwse Courant doet verslag van een discussieavond met als thema:

“Vinden de eerste en de tweede generatie Molukse vrouwen herkenning bij elkaar?”

A Wat is het verschil tussen eerste generatie en tweede generatie migranten? Leg uit.

.....

.....

.....

.....

B Wat zou er tijdens deze discussieavond zijn besproken? Licht je antwoord toe met een voorbeeld.

.....

.....

.....

.....

“Mijn moeder staat altijd achter mijn vader”, zei iemand uit de zaal. “Ik wil ook geen stap vóór mijn man staan maar ik wil wel bij kunnen blijven.”

BRON 3

‘Achtergestelde plaats voor Molukse vrouwen’, in: Provinciale Zeeuwse Krant, 18 augustus 1986.

Lees bron 3:

C Leg uit wat je denkt dat diegene hiermee bedoeld.

.....

.....

.....

D Om welk verschil tussen de eerste en tweede generatie vrouwen gaat het hier denk je? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

Bekijk bron 4:

E Wat wilden de Molukse vrouwen bereiken?

.....

.....

.....

.....

F In hoeverre is dit gelukt? Leg hierbij het verband met de huidige anti-Zwarte Piet beweging.

.....

.....

.....

.....

BRON 4

‘Racistische Zwarte Pieten moeten weg’, in: Nieuwsblad van het Noorden, 27 november 1981.

“Zo krijg je dat omstreeks deze tijd onze kinderen voor Zwarte Piet worden uitgemaakt. Het betekent bovendien dat zij zich niet trots kunnen voelen op hun zwart-zijn. En juist die negatieve beeldvorming willen we zowel binnen als buiten onze gemeenschap aan de kaak stellen.”

BRON 5

‘Molukse vrouwen over hun relatie met de Molukse identiteit’, in: VICE, 23 april 2021.

“Als ik denk aan de rol van Molukse vrouwen, dan denk ik aan mijn moeder, oma’s en overgrootmoeders. Zij zijn altijd creatief, innovatief en tegelijkertijd zorgzaam geweest: de een was uroedvrouw, de ander had zelfs een bioscoop op de kampong, en een vissersboot om inkomsten te genereren. Mijn zussen, tantes en ik zijn gevoelige en krachtige persoonlijkheden. Molukse vrouwen geven elkaar kracht in licht en liefde.”
 - Fitrah Umarella (35).

VERDIEPING

Lees bron 5:

- G Hoe verschilt de manier waarop deze jonge Molukse vrouw aankijkt tegen eerdere generaties tegenover de vrouw uit bron 4?

.....

.....

.....

.....

BRON 5

‘Molukse vrouwen over hun relatie met de Molukse identiteit’, in: VICE, 23 april 2021.

VRAAG 4

“Ook bij de Surinamers heb je natuurlijk vrouwen met sociale academie of universitaire opleidingen. Maar dat is de elite, die zoeken we niet. En witte vrouwen zijn wit, die hebben toch weer andere problemen. Je moet elkaar natuurlijk weten te vinden maar we moeten eerst onderling leren onze eigen boontjes te doppen.”

BRON 6

‘Oema Krakti Na Oema Makti!’, in: Het Parool, 3 januari 1984.

‘Oema Krakti Na Oema Makti’ is Surinaams voor ‘vrouwenkracht’. Onder dit motto richten Surinaamse vrouwen in de jaren tachtig actiegroepen op. Zij vinden vooral de positie van Surinaamse vrouwen op de arbeidsmarkt belangrijk. Hun uitgangspositie is: *“Een goede positie verwerf je slechts door passend werk en door inspraak in maatschappelijke kwesties”*.

- A Wat wordt bedoeld met ‘passend werk’? Zoek het op als je het niet weet of overleg met je klasgenoten.

.....

.....

.....

In de jaren tachtig worden overal in het land Surinaamse vrouwengroepen opgericht.

Lees bron 6:

- B Op wie richten de organisaties zich vooral?

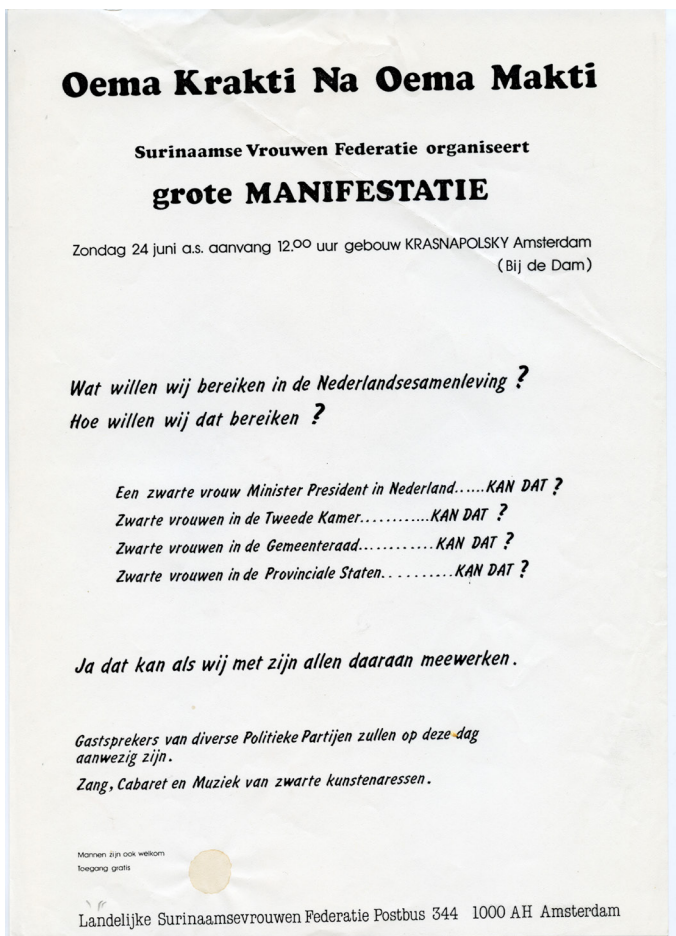
.....

.....

- C Wat wordt bedoeld met ‘hun eigen boontjes doppen’? Leg uit.

.....

.....

Bekijk bron 7:

- D Wat wilde de Surinaamse Vrouwen Federatie bereiken in de Nederlandse samenleving?

.....

.....

- E Hoe draagt dit bij aan het vinden van passend werk voor Surinaamse vrouwen? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

.....

BRON 7

Archief Tineke E. Jansen (Collectie IAV-Atria).
Aankondiging manifestatie Surinaamse Vrouwen Federatie, ca. 1983-86.

VRAAG 5

Vluchtelingenvrouwen vormen een aparte groep binnen de ZMV-Vrouwenbeweging. Het is een groep waar veel óver wordt gesproken, maar weinig met. Groepen strijdbare vluchtelingenvrouwen organiseren zich door de jaren rondom verschillende thema's.

A Met welke thema's krijgen vluchtelingenvrouwen te maken denk je? Noem er ten minste twee.

.....

.....

.....

.....

Bekijk bron 8:

Op 25 juli 1996 demonstreren Somalische vluchtelingenvrouwen in Den Haag.

B Bekijk de leuzen op de spandoeken. Waar demonstreren de vrouwen tegen?

.....

.....

C Waaraan kun je hier zien dat de Somalische vrouwen strijdvaardig zijn? Leg uit.

.....

.....

.....

BRON 8

Foto: Jet Budelman (Collectie IAV-Atria). Somalische vrouwen demonstreren in Den Haag, 25 juli 1996.

*“Ik ben ook
Nederlander, dus
waarom noem ik
mij niet gewoon
zo? Ik wil me niet
meer afvragen
of ik nou meer
Somalisch of
meer Nederlands
ben. Who cares,
ik ben allebei!”*

BRON 9

'Het gevoel hebben dat je hier hoort, ongeacht waar je vandaan komt', in: De Kanttekening, 3 januari 2019.

Lees bron 9:

Nawal Mustafa is een bekende feministe. Op haar vierde vlucht ze met haar familie vanuit Somalië naar Nederland.

- D Waaron zou Nawal zich afvragen of zij meer Somalisch is of meer Nederlands? Leg uit.

VRAAG 6

Foto: Mieke Schlaman (Collectie IAV-Atria).
Deelnemers aan de Wereldvrouwenconferentie Beijing, 1995.

De ZMV-Vrouwen organiseren zich niet alleen in Nederland, maar ook internationaal. In 1995 bundelen ze hun krachten om aanwezig te zijn bij de vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in Beijing.

De vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties is een van de grootste bijeenkomsten voor vrouwenrechten ooit gehouden.

- A Welke thema's werden er op de Wereldvrouwenconferentie besproken denk je? Licht je antwoord toe.
- B Vind jij het bijzonder dat er een wereldconferentie voor vrouwen werd georganiseerd? Leg uit waarom.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

“We spraken op basis van vrouwenissues, daar vonden we elkaar. Binnen die diverse organisaties van landen van herkomst heb je ook weer verdelingen. Maar dat wordt buiten beschouwing gelaten.”

*- Helen Felter,
oprichter Tiye
International.*

BRON 10

Quote Helen Felter tijdens ZMV-Vrouwenbeweging bijeenkomst in Pakhuis de Zwijger, 31 oktober 2019.

Tiye International is een koepelorganisatie van ZMV-Vrouwenorganisaties in Nederland. De organisatie reist in 1995 af naar Beijing om de Wereldvrouwenconferentie bij te wonen. Een van de initiatiefnemers van Tiye is Helen Felter.

Lees bron 10:

- C Waarom werden verschillen tussen de diverse organisaties binnen Tiye buiten beschouwing gelaten denk je? Leg uit.

.....

.....

.....

- D Leg uit welke voordelen dit had voor de bijeenkomsten tijdens de Wereldvrouwenconferentie in Beijing.

.....

.....

.....

.....

ONDERZOEKSVRAAG

In 1979 wordt door landen van de Verenigde Naties het VN-Vrouwenverdrag ondertekend voor de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Nederland doet dit pas in 1991. Wereldwijd worden nog steeds op grote schaal vrouwenrechten geschonden.

Tijd voor actie! Je kiest een thema op het gebied van vrouwenrechten en werkt dit uit tot een actieplan.

Zo voer je het onderzoek uit:

Stap 1: In 2010 werd UN Women in het leven geroepen. Deze organisatie binnen de VN zet zich in voor gelijke rechten van vrouwen wereldwijd. Ga naar de website: unwomen.nl.

Stap 2: Zoek op de website naar twee thema's waar UN Women Nederland zich mee bezighoudt. Beschrijf op welke manier UN Women actievoert rondom deze thema's.

Stap 3: Kies een thema dat jij belangrijk vindt. Je kunt hierbij gebruik maken van de website van UN Women Nederland of zoek op andere websites naar ideeën.

Stap 4: Bereid je actieplan voor. Denk hierbij aan:

- Wat is het doel?
- Wat zijn je actiepunten?
- Wie hoop je met deze actie te bereiken?
- Hoe ga je het uitvoeren?
- Hoe ga je je actie promoten?

Stap 5: Bespreek je actieplan met je klasgenoten. Wie zijn jouw bondgenoten? Bedenk manieren om samen te werken om je doel te bereiken.

Stap 6: Presenteer je actie aan de klas.

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis verzamelt, beheert en bewaart informatie over de positie van vrouwen en genderverhoudingen in de samenleving. Met haar kennisbronnen – bibliotheek, archief en onderzoek – levert Atria een bijdrage aan het debat over de positie van vrouwen in hun maatschappelijke én historische context.

Educatieplatform F-site biedt geschiedenisdocenten lesmateriaal over vrouwen uit de geschiedenis, toegespitst op de tien tijdvakken uit het geschiedenisonderwijs. Het dient ook als inspiratiemateriaal voor leerlingen die een spreekbeurt willen geven of een werkstuk willen maken over een historische vrouw. Natuurlijk is F-site er ook voor iedereen die meer wil weten over vrouwen uit de geschiedenis: van de prehistorie tot nu.

De ZMV-Vrouwenbeweging

Dit lesprogramma introduceert de geschiedenis van de opkomst van de Zwarte, Migranten- en Vluchtelingen-Vrouwenbeweging (ZMV-Vrouwenbeweging) in Nederland en slaat tegelijkertijd een brug naar het heden.

Lesprogramma met vier kennisclips en lespakketten

Atria en F-site presenteren vier kennisclips en bijbehorende lespakketten over de acties van de ZMV-Vrouwenbeweging. Elke clip heeft een eigen korte docentenhandleiding, werkblad en antwoordvel.

Het lesprogramma bestaat uit vier onderdelen:

- Wij, Zwarte vrouwen
- Kennis is macht
- Revolutionaire vriendschappen
- Let's organize

Collectie IAV-Atria

In de clips en het lesprogramma is uniek archiefmateriaal gebruikt van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen dat afkomstig is uit de Collectie Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV) bij Atria. De Collectie IAV is één van de oudste collecties over vrouwen en gender wereldwijd.

Disclaimer

Wij hebben ons uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van het hier getoonde materiaal, te achterhalen. Indien materiaal is getoond waarvan u (mede) rechthebbende bent en u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, of waarvoor u geen toestemming heeft verleend, verzoeken wij u contact met ons op te nemen.

Colofon

© maart 2022

Dit lesprogramma is aangeboden en ontwikkeld door Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, en Van Gisteren, oprichter en bestuurder van Stichting F-Site, educatieplatform over vrouwen uit de geschiedenis.

Het lesprogramma is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds, het VSB Fonds en het Aletta Jacobs Fonds.

Grafisch ontwerp en opmaak

Burobraak, visual identity & social design
Arjan Braaksma en Janey de Jong

Fotografie

Tirza Lempers, Studio HER

Cover

Lakiescha Tol, Sohna Sumbunu
en Veronika Vygon van Zetje In

Klankbord en advies

Nancy Jouwe en Rachel Rumai Díaz

